

Klass: Magnoliopsida (tvåhjärtbladiga blomväxter), **Ordning:** Ranunculales (ranunkelordningen), **Familj:** Ranunculaceae (ranunkelväxter), **Släkte:** *Pulsatilla* (pulsatillor), **Art:** *Pulsatilla vernalis* - mosippa (L.) Mill.
Synonymer: *Anemone vernalis* L.

Kännetecken

Mosippa är en flerårig drygt decimeterhög ört med en basal övervintrande bladrosett. Stjälkarna är enblommiga med stora klocklika blommor. De 2–3 cm långa kronbladen är vita på insidan och ljus lila eller rödaktiga på utsidan. Blomman och övriga delar av årsskottet är mjukt silkes håriga. Blomstjälkarna är först upprätta, sedan hängande, men i frukt åter uppsträckta och 2–3 dm höga med håriga frukter. De basala bladen är pardelade och relativt bredflikiga vilket lätt skiljer den från backsippa och fältsippa.

Utbredning och status

Mosippa har påträffats i alla landskap upp till Jämtland och Medelpad med undantag för Dalsland och Gotland. Förekomsterna är mycket väl kända av allmänheten och det råder inget tvivel om att mosippan minskat markant i hela Syd- och Mellansverige. På de senaste 50 åren bedöms populationen ha minskat med åtminstone 50% i dessa delar. I norra kanten på utbredningsområdet t ex i norra Dalarna, Härjedalen och Hälsingland finns fortfarande rika förekomster och minskningen är här inte lika markant. Ett stort antal lokaler finns också i Småland (oftast individfattiga) och Västergötland. I Skåne, Blekinge, Halland, Närke, Östergötland, Södermanland, Jämtland och på Öland finns bara enstaka lokaler kvar. På de enskilda lokalerna förefaller den minska i antal genom bristande nyetablering. Dess minskning har säkert hållits tillbaka av lokala biotopvårdsinsatser och bevakning runt om i landet. Mosippan är en rent europeisk art. Den förekommer även i Danmark, Finland, Norge samt i vissa områden i Central- och Sydeuropa. Huvudutbredningen ligger i området runt Östersjön och de svenska förekomsterna utgör en inte obetydlig del av världsutbredningen.

Ekologi

Mosippa växer numer nästan uteslutande på isälvs material i anslutning till rullstensåsar och sandfält (i norra Dalarna och Härjedalen även på mager sandstens morän). Den förekommer på glesa torra tallhedar, på ljunghedar och andra (betade och fd betade) hedartade marker, dödisgropar, frostsveckor mm. Tidigare var den vanlig på västsvenska ljunghedar. Växtplatserna är ofta sydvända gläntor i lugnt och soligt läge med tidig snösmältning. Vanliga följearter är en, lingon, mjölon, ljung, kattfot, renlavar, fönsterlav och väggmossa. Arten trivs inte bland blåbärsris eller i tät ljung och är beroende av markstörningar som ger blottor i vegetationstäckets för att kunna gro. I något fall har en ökad etablering efter markberedning vid skogsbruk konstaterats liksom efter bränning av hedartade områden. Artens omedelbara reaktion på skogsgödsling har studerats i ett försök. Plantornas vegetativa tillväxt och bildningen av blomskott ökade till en början men hålls ofta tillbaka genom ökat bete (hare, älg, ren, tjäder, orre mfl). Av allt att döma utgör skogsgödsling på längre sikt ett hot eftersom det ger upphov till mer slutna skogsbestånd och tätare och mer högvuxen markvegetation.

Hot

Orsakerna till minskningen är flera. Många lokaler har förstörts genom grustäkt. På många lokaler som följts under lång tid kan igenväxning av ris eller gräs och tätande mossmattor konstaterats. En mycket viktig orsak till den fortgående tillbakagången bör tillskrivas vegetationsförändringar orsakade av eutrofiering samt av att både skogsbete och skogsbrand upphört. Linné bär under sin Dalaresa 1734 vittnesbörd om brandens betydelse "Allestädes i den brända skogen växte den rara *Pulsatilla apiifolia* i otrolig myckenhet, att ingen ört fanns så mycket som hon". Avsaknaden av skogsbrand i skogsbruket är kanske den viktigaste orsaken till den vikande trenden på lång sikt. Troligen minskar den en hel del även i Härjedalen, där de största hoten är igenväxning pga upphört bete (inkl. upphört renbete vintertid), återbeskogning av tidigare glesa skogar och beskogning av tidigare relativt trädfrja miljöer samt brist på brandstörning. Olämplig markberedning, täta produktionssskogar och skogsgödslning kan ytterligare bidra till artens försvinnande.

Åtgärder

Särskilda skötselråd för skogsbruk på mosippsmarker bör inarbetas i skogsbruksplaneringen. Gallring av träd främst gran för att öka ljusinsläppet på lokalerna. Viss markstörning måste till på dess lokaler, sker det inte genom bete eller brand måste annan störning till, krattning, manuell röjning av ljung etc. Återinföra bete kan vara en lämplig åtgärd på vissa lokaler. Vägverket, banverket och andra berörda måste informeras om lokalerna längs banvallskärningar och vägkanter så de inte förstörs av misstag. Naturvårdsbränning bör i större utsträckning tillämpas på lämpliga lokaler. Ett åtgärdsprogram för mosippa ska upprättas och det kommer att ge förslag på fler lämpliga åtgärder.

Övrigt

Mosippa är fridlyst. Den är Härjedalens landskapsblomma. Utländska namn – DK: Vår-Kobjælde, NO: Mogop, FI: Kangasvuokko, GB: Spring Pasque-flower.

Naturvård

Konventioner: Typisk art i 9060 Åsbarrskog (Boreal region (BOR)), Skogsstyrelsens signalart

Fridlysning: Fridlyst enligt Artskyddsförordningen (SFS 2007:845), enligt paragraf: 8. Bestämmelsen gäller hela landet

Åtgärdsprogram: Fastställt

Litteratur

Bertilsson, A. m fl 2002. Västergötlands flora. Lund.

Fröberg, L. 2006. Blekinges flora. SBF-förlaget, Uppsala.

Ingelög, T., Thor, G., & Gustafsson, L. 1984. Floravård i skogsbruket – artdel. Skogsstyrelsen.

Kellner, O. 1989. Hur påverkas mosippa av skogsgödslning? *Trollius* 8: 33–35.

Kotiranta, H., Uotila, P. Sulkava, S. & Peltonen, S.-L. (eds.) 1998. Red Data Book of East Fennoscandia.

Ministry of the Environment, Finnish Environment Institute & Botanical Museum, Finnish Museum of Natural History. Helsinki.

Larsen, K. 1956. Ranunculaceernes udbredelse i Danmark. *Bot. Tidsskr.* 53: 197–252.

Rydberg, H & Wanntorp, H.-E. 2001. Sörmlands Flora. Botaniska Sällskapet i Stockholm.

Stridh, B. 1990. Mosippa vid Opplisjön – effekter av hyggesharnvning. *VÄX* 8 (3): 17–19.

Stridh, B. 1991. Mosippa i Hennan. *VÄX* 9 (1): 4–12.

Åström, S. & Stridh, B. 2003. Mosippa – Årets växt 2002. *Svensk Bot. Tidskr.* 97: 117–126.

Författare

Peter Ståhl 2001. Rev Margareta Edqvist 2006. © ArtDatabanken, SLU 2006.